

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ז

פרשת חוקת

א. כלי יקר .

פרק יט' פסוק ב':

ויש אומרים, שזה פונת רז"ל: מקום שבבלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אין יכולים לעמד שם (ברכות לד:), כי הבעל תשובה צריך לעמד במקום אשר עמד שם בראשונה, ולהתיחד עם אותה אשה אשר חטא. אבל לצדיק גמור אסור היחוד, כי אסור להביא נפשו בגסיון. נמצא שיחוד, דהינו עצם התשובה, מטמא הטהורים ומטהר הטמאים. וכן צריך כל בעל תשובה להטות לקצה אחרון בדבר שחטא בו, כדי שיצא לדרך הממצע, בדרך האמנין הרוצים לישר עץ מעקם, שצריך לעקמו לצד שני. אבל לצדיק גמור לא יתכן דרך זה, אלא שצריך לילך בדרך ממצע תמיד, כמו שכתוב: "אל תהי צדיק הרבה... אל תרשע הרבה" (קהלת ז, טז-יז). וכן יש אומרים שדבר זה נרמז בהשלכת עץ ארז ואזב אל תוף שרפת הפרה, דהינו השלכת הקצוות, שלא להגביה עצמו כארז ולא להשפיל עצמו יותר מדאי כאזב. על כן הפרה מטמאה ומטהרה, כדי שגלמוד ממנה, שבעניני התשובה יש פמה דברים הטמאים ומטהרים כאחד, והשנוי בא מצד המקבלים כאמור. וזה דרך נכון וברור.

ועל צד הרמז, מקום אתי לומר על פי דברי בעל העקדה, שפרש כל עניני הפרה על דרכי התשובה כמבאר מספרו. ועל זה הדרך קרוב לשמע, שרפואת הנפש כרפואת הגוף, כי המשקה המועיל לתרופת אדם חולה - מזיק לאדם בריא, וכאמרו רז"ל: בר בי רב דיתבי בתעניתא, כלבא ליכול שירותיה (תענית יא:), הרי שהצומות מטמאים את הטהורים ומטהרים הטמאים. פרוש, מי שנטמא כבר בעברה, הצומות הכרחיים לו, וכהיא שאמרו רז"ל: היכי דמי בעל תשובה? כגון שבא אותו מעשה לידו ופרש ממנו. מחוי רב יהודה: באותו פרק, ובאותה אשה, ובאותו מקום (יומא פו:). כי מקום החטא, ושער שעבר בו, צריך ששם תהיה גבוירתו להתגבר על יצרו, שכבר טעם פה טעם עברה ומבקש למודו. וזה שאמר: "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי" (הושע בא), ורקא במקום החטא, אשר שם יאמר להם "לא עמי אתם", במקום שהוא תהיה התשובה, ושם יאמר להם "בני אל חי".

מלאכה

1. מה הסיבה שדוקא בחצוה לו, מתקשים החכמים למצוא מצנה לצמצמה?
2. כרשננו - בעקבות בעל העקדה - מחפש את האלמנטים החשובים, התוכף לנחש מה מביאו לכך?
3. מהו הדיון המיוחד שחוזר בתשובה חייב להוכיח את תשובתו המלאכה?
4. איך הוא מבין את הנאמר בסמרא: ברכות לד'?
5. איך הוא מסביר את קהלת ז'?
6. כמה הדברים הנצעים בחצוה לו מסייעים לו להסביר זה?
7. איך יתכן שיש דברים שהם לפצאים כוללים כן ולפצאים אחרת?

חוקת

זאת חקת התורה... ויקחו אליך פרה אדומה (י"ט ב')

כפי שידוע, כלל מצות פרה אדומה ומה שהיא, מטהרת טמאים ומטמאה טהורים" (שהטהור המתעסק באפרה נעשה טמא (פסוק י'), והטמא שמוזן עליו נטהר (פסוק י"ט) כל אלה הוא חקה בלא טעם (ועיין במאמר הקודם ובהבא).

ועפ"י זה אפשר לפרש מה שספרו בתלמוד (קדושין ל"א א'), שפעם אחת בקשו חכמים לקנות מגוי אחד אבנים לחושן ואפוד בששים רבוא (זהובים), והי' המפתח מן האוצר מונח תחת מראשותיו של אביו שהי' ישן עליהם, ולא רצה הבן לעוררו משנתו, ובין כה נתבטל הקנין, ולשונה האחרת נתן לו הקב"ה שכרו על מצות כבוד אב, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו ונכנסו חכמי ישראל אליו לקנותה, וביקש מהם עבודה אותו ממון שהפסיד בשביל שלא ציער את אביו, ונתנו לו.

והנה לפלא שמצא הקב"ה לשלם לו באופן מצוין זה שתולד בעזרו פרה אדומה, בעוד שכמה דרכים לו לשלם שכר מצוה בנוהג שבעולם.

אך יתכן שהיתה באופן תשלום שכר זה כונה מיוחדת, והוא כדי שלא תזוח דעת האומות עליהם נגד ישראל, שבשביל כבוד אב אבד גוי סכום רב, והראו בזה, כי לא רק בשביל מצוה שהדעת מחייבתה, ככבוד אב, רגילים ישראל להוציא כסף רב, אך גם עבור מצוה שאין יודעים לה טעם ורק מפני גזירה חוקית מאת ה', כמצות פרה אדומה, נכונים ישראל גם כן להוציא כסף רב.

מסקנות

1. הקטע הראשון קובע פרשנו את צדדת חז"ל למצוה זו, מה הוא רוצה להקדיש כסף לדבריו מהפסוק?
2. למען האמת הביאו חז"ל את הסיפור של הכו"ן מאקלון להוכחת חשיבותה של מצוה כיוצא בזה ולא דא דאנדרן?
3. איך דוקא דאנדרן לו חלוקה ומחלוקת?
4. איך פרשנו קולך לאת לכאן?
5. מה פרשנו רוצה למכור מצוה?

* * *

ג. כלי יקר.

פרק כ' פסוק ג':

[ג] וירב העם עם משה. בכל התלונות לא מצינו לשון מריבה, כי אם על עסקי מים

שתי פעמים: כאן, ובמסה ומריבה (שמות יז). לפי ששמן המים נברא המחלקת, כאמרו רז"ל (בראשית רבה ד, ו): מפני מה לא נאמר 'כי טוב בשוני? לפי שבו נברא המחלקת, שנאמר: 'ויהי מבדיל בין מים למים' (בראשית א, ו). ומפרש בקבלה: "פוטרו מים ראשית מדון" (משלי יז, יד), מה שנפטר ונבדלו המים זה מזה, זה ראשית מדון והתחלה לכל מריבה. וכן מריבת רועי יצחק על אודות המים, כי כל זה נמשך בטבע ממים הראשונים. ורבו עם משה שנמשך מן המים, וידו משלה במים בהפאת האור, בים סוף, ובצור, ולמה לא יוציא לנו מצור החלמיש גם עתה.

ומה שאמרו: "ולו גרענו בגוע אחינו", לא על מיתת הצמא אמרו בן, דאם בן, למה סימו דבריהם: "ומים אין לשותות"? אלא שראש דבריהם תלונה אחרת, וגדולה היא, כי נגזר עליהם: "במדבר הזה יתמו ושם

ימתו" (לעיל יד, לה), ודרשו רז"ל: "ושם ימתו", לעולם הבא (סנהדרין קי:), כי מתי מדבר אין להם חלק לעולם הבא. ויש אומרים, שעל זה אמרו כאן: "למות שם אנחנו ובעינינו", אנחנו שנה לבעירנו, כמו שרוח הבהמה יורדת למטה, כך רוחנו. ואוסיף אני לקח טוב, שעל בן הקדימו לומר: "ולו גרענו בגוע אחינו לפני ה'", דומה לאחינו בית ישראל שמתו לךם גזרת "ושם ימתו" לעולם הבא, כי אז היינו שוים לאחינו בחלק העולם הבא, "ולמה הבאתם וגו' "למות שם אנחנו" שנה לבעירנו, כי הוא הפך "בגוע אחינו", אלא כמיתת בעירנו. ובה מישב מה שהזכירו תחלה לשון גויעה ואחר כך לשון מיתה, כי גויעה נאמרה בצדיקים (כבא בתרא טז:), ומיתה שייכא אף בפחותים. וזה מופת שעל גויעת הצדיקים שיש להם חלק לעולם הבא אמרו בן, וכשאמרו: "למות שם אנחנו ובעינינו", אמרו: הכמות נכל ימותו, כשאמר בהמה?

וזה פרש יקר

אלול

1. פרשנו מצלה כאן רציון חדשני שמריבות מקורן דוקא בצסקי מיט, התוכף
להרחיב ולהסביר?
2. חמש דמאות שנות מביא פרשנו לכך, התוכף למנותן ולהסביר את ההקדף
ביניהן?
3. על המשק הפסוק פרשנו קופצ כי היתה להם תלונה אחרת, למה ואיך זה
מתבאר?
4. איך זה נוצע לצולט הפא?
5. מה ההקדף בין מיתה לצויעה?
6. מה עליון ללמוד מכל זה?

* * *

ד. הכתב והקבלה.

פרק כ' פסוק ח':

הסגולה בראיית הנחש היא בהתבוננות המחשבה, ולא די בראיית העין

(ח) וראה אותו וחי. עיין רש"י... כי יש בראייה שתי בחינות. אם התפעלות טבעי, אם התפעלות שכלי. התפעלות הטבעי היא ההרגשה הגשמית גרידא, דהיינו שרואה צורת הגשם בתבניתו ובמראהו. ואין לו בו לא ההרגשה עיונית ולא ציור שכלי, כי איננו פונה מחשבתו אל מה שרואה. אם מסיבת הזמן, שהוא צריך כעת לפנות מחשבתו לדבר אחר, אם מסיבת הרצון שאינו רוצה לעשות לו עסק עם הדבר ההוא ולהכניסו אל ההשתכלות. אשר בזה האופן לא נשאר לו כי אם התפעלות הגשמי גרידא, שרואה את הדבר ואינו עושה בו שום שימוש. מענין זה "אל אראה במות הילד" (בראשית כא, טז), "נראו ראשי ההרים" (שם ה, ה), שאינו כי אם הבטת חוש העין לבד. והתפעלות השכלי שבראייה היא כשתעורר הנפש להכניס את המוחש הנראה אל השתכלות מחשבתו לעשות ממנו איזה ציור ברעיוניו להשתמש בו לאיזה תכלית ותועלת, מענין "ראיתי את כל המעשים" (קהלת א, יד) (בעטראכטען, ערוואגען). "וראה בעבים" (שם יא, ה) וכדומה הרבה, שענינם השתכלות, התבוננות ועיון. ולמדונו רבותינו דלשון "ראייה" ו"הבטה" הנאמר כאן איננה ראייה גשמית לבד, כי באמת אין בתולדת [בטבע] צורת הנחש להתרפאות ולחיות אם רואים אותה. אמנם היא ראייה שבהתפעלות השכלי וההתבוננות, שמסיבתה יוכל להירפא, על דרך "ערום ראה רעה ונסתר" (משלי כז, יב).

אלול

1. מהו הקושי הצקרוני שפרשנו מנסה להתמודד עמו?
2. התוכף להסביר את שני סוגי הראיה שפרשנו מצלה כאן?
3. מהו ההקדף הצקרוני-היסודי ביניהם?
4. מהי אותה "ראיה שבהתפעלות השכלי"?
5. איך ראייה זו יכולה להביא להירפא?
6. איך פרשנו מבין את הפסוק המצוטט מספר משלי?

* * *